

Hoofdstuk 6

Prachtige Intelligente Onwetendheid

Een tsunami is een heel grote golf. Voor we tot het onderwerp van gewone golven over gaan – jij en ik – moeten we de grote golf in bewustzijn die we de schepping noemen bespreken. Net zoals non-dualiteit niets betekent los van dualiteit en we verwijzen naar niets anders dan de schepping, betekent bewustzijn niets zonder Maya: Prachtige Intelligente Onwetendheid.

Voor we verder gaan wil ik zeggen dat ik tot nu toe behoedzaam ben geweest met het gebruik van al te veel technische termen, maar dat gaat veranderen. Als je bevrijding ernstig neemt en je ervan overtuigd bent dat Vedanta je kan bevrijden, dan moet je de aard van je natuur grondig begrijpen. Je bent niet complex, maar je moet bepaalde subtiele aspecten begrijpen vooraleer de magie van Vedanta op je kan inwerken. Dus, neem je tijd en onthoudt de betekenis van deze woorden want daarvan hangt het af of je zal slagen.

Voordat er objecten verschenen, was er alleen non-duaal grenzeloos bewustzijn. Er zijn geen verdelingen in bewustzijn, geen onderdelen. Iets dat grenzeloos is kan wat dan ook zijn. Als het niet schijnbaar iets anders kan zijn dan wat het is, dan is het begrensd. Dit is waarom de schriften zeggen dat bewustzijn almachtig is. In zekere zin is het niet correct om te zeggen dat bewustzijn machtig is want macht houdt dualiteit in. Maar het is net in relatie tot dualiteit dat de uitspraak over zijn macht betekenis krijgt. Het vermogen om te scheppen, dat eigen is aan bewustzijn, wordt *Maya* genoemd. Het is een woord met veel betekenissen, en je moet ze allemaal kennen omdat het de sleutel is waarmee het raadsel van het bestaan wordt opgelost.

Het eerste dat we over Maya moeten weten is dat het *alleen* almachtig is in relatie tot de schepping. We moeten eerst een kleine verbale omweg maken omdat de meesten onder ons aan de Schepper denken als God. Je bent vrij om om het even welk woord te gebruiken om naar de Schepper te verwijzen maar als je je inzicht op één lijn wilt brengen met de werkelijkheid moet je weten dat God of Maya geen ‘anders-heid’ impliceert, zoals we hierna zullen zien. De algemeen aanvaarde gedachte dat God als een SUPERWEZEN zich ergens buiten de schepping bevindt en alles maakt en laat gebeuren, is een begrijpbare maar primitieve personificatie van wat waar is. Het is waar dat Maya het universum creëert, onderhoudt en vernietigt... maar niet van op afstand. Maya is hier en nu in jou en creëert, onderhoudt en vernietigt de objecten die eeuwig in jou komen en gaan.

Het tweede dat we moeten weten is dat terwijl Maya de oorzaak is van de hele schepping, het slechts een speldenknopje in bewustzijn is. Het verbergt bewustzijn niet. Deze gedachte kan de doener van zijn stuk brengen omdat het de pogingen in vraag stelt die worden ondernomen om Maya te vinden middels inspanningen om het te ervaren, of om de ballast te verwijderen die de zoeker er van scheidt, behalve wanneer die ballast onwetendheid is. Als er ballast is waar je vanaf wilt, dan gaat het om iets dat niet los bestaat van je kennis erover en die kennis is afhankelijk van bewustzijn, omdat je niet kunt weten/kennen zonder bewustzijn, dus jij bent wel degelijk iets anders dan die ballast, al lang voordat je probeert er vanaf te komen. Als je weet wie je bent is ballast relatief onbelangrijk. In zekere zin is het evenwel goed nieuws wanneer je gekwalificeerd bent, want als verlichting het wegnemen van onwetendheid over wie je bent is, dan is het relatief eenvoudige materie, aannemende dat je Vedanta en een bekwame leraar ter beschikking hebt.

Ondanks de schijn van het tegenovergestelde, zegt non-dualiteit dat de wereld en alles in de wereld, wij inbegrepen, bewustzijn is. Maya creëert op een heel interessante manier: wil je kaas maken dan moet je melk aan een bepaald proces onderwerpen. Tijdens het proces behoudt de melk niet langer haar normale consistentie. Het wordt iets totaal anders. Wil je de melk terugkrijgen, dan kan dat niet. Dus, als bewustzijn, laten we het *Isvara* noemen zoals in onze traditie, op deze manier de wereld wordt, kunnen wij het niet als dusdanig herkennen, omdat het niet langer bestaat!

De dualisten menen dat creëren niet op deze manier gebeurt. Zij denken dat God op zijn plek blijft in de hemel en van daaruit creëert, zonder zijn handen ooit vuil te maken aan wat Hij maakt. Wij zijn het ermee eens dat Isvara zich niet bezoedelt bij Zijn schepping, maar wij aanvaarden niet dat de schepping Isvara verbergt, zo dat we Het alleen maar zouden kunnen kennen of ervaren, door te sterven en naar de hemelse plek te gaan waar God verblijft. We aanvaarden dat niet omdat we weten dat Isvara op een andere manier creëert.

We weten dit omdat de hele schepping vernietigd kan worden zonder iets te verstoren, behalve onwetendheid. Om deze gedachte geleidelijk aan te introduceren, bekijken we eerst de diepe slaapstaat. In diepe slaap bestaat de wereld niet en voel je je perfect in orde; je bent vol gelukzaligheid. Het is belangrijk om dit te begrijpen om je weerstand weg te nemen tegen de gedachte dat wanneer Vedanta de wereld voor je wegneemt je zou kunnen eindigen als een zombie. De volgende idee om te overdenken is de droomstaat. Jij bent daar, in de droomstaat, en in jou verschijnt een hele wereld. In die wereld functioneert je droom-ego als ware het een echte wereld. In feite is er voor jou geen “als het ware” omdat je de droom inderdaad voor echt neemt. Het is pas bij het ontwaken dat je merkt dat het een droom was.

Isvara's schepping is een droom-creatie. Ze is er zo lang jij er in bent maar ze verdwijnt wanneer je wakker wordt. Sommige mensen hebben ervaringen in Isvara's droom over 't leven – deze voorbijgaande schaduw – die hen wakker maken, maar dit soort ontwaken is onderworpen aan een wrede ironie. Je ontwaakt in een andere droom: de droom dat je wakker bent. Bevrijding is veel meer dan ontwaken. Het is ontwaken uit de waker *én het ontwaken*, want de “jij” die ontwaakt sliep nooit. En dit ontwaken is geen experimenteel ontwaken. Het is helemaal geen ontwaken. Het is simpelweg zelf-kennis.

De Makrokosmische Mind en de Drie Guna's

Dus, Isvara's schepping is een projectie, een droom. Vanuit Isvara's standpunt is het een lieflijke droom, prachtig en intelligent. Wij noemen Isvara's droom onwetendheid, niet omdat Isvara onwetend is maar omdat de droom zo schitterend is dat hij Isvara voor ons verbergt. Wij zijn erdoor gefascineerd en denken dat hij echt is. Isvara is bewustzijn plus zuiver *sattva*. Zuiver *sattva* is bewustzijn in de vorm van een speciale substantie die 'kennen' mogelijk maakt. De hele schepping is intelligent ontworpen, samengesteld uit kennis. Isvara is bewustzijn met al de kennis die creatie mogelijk maakt. Isvara is boom-kennis, dieren-kennis, mensen-kennis, materie-kennis, mind-kennis, kennis van alles. Maar kennis alleen is niet genoeg voor een creatie, dus heeft Isvara een substantie nodig die vorm kan geven aan alle objecten in de schepping. Daar de realiteit non-duaal bewustzijn is, moet de substantie waaruit de vormen zijn geschapen ook van Isvara komen. Dus creëert Isvara *Tamas* uit zichzelf. *Tamas* is materie. *Tamas* is niet bewust en kan zichzelf dus niet veranderen. En kennis alleen is niet in staat om materie in een vorm te veranderen. Dus heeft Isvara, zich bewust van de noodzaak aan een andere kracht, *Rajas* gedroomd. *Rajas* is de energie van begeerte. Dit stelt Isvara in staat om in de schepping vormen te creëren en te vernietigen in overeenstemming met kennis.

Dit alles gebeurt in Isvara's mind in een oogwenk, voordat enig object in bewustzijn verschijnt. Isvara had geen miljarden jaren nodig om na te denken of Het al dan niet een creatie wilde, noch enkele miljarden jaren extra om het Maya-concept te ontwikkelen. Toen Hij eenmaal Maya bedacht had hoefde Hij niet nog miljoenen jaren te werken aan het *sattva-rajastamas* idee om dan nog eens vele miljoenen jaren door te gaan om subtiele en grofstoffelijke elementen te ontwikkelen, de grofstoffelijke wereld in bestaan te exploderen en te wachten tot er bewuste wezens verschenen en zich gingen bezig houden met hun vrolijke dansjes zodat Hij eens flink zou kunnen lachen. De schepping is een gedachte en zoals dat gaat met gedachten, gebeurt het ogenblikkelijk. Het kan een tijdje duren vooraleer je mind deze idee kan vatten omdat zowel religie als wetenschap compleet tegengestelde verhalen over ons heen hebben gespuid, maar zodra je je mind minutieus openstelt voor Vedanta zal je inzien wat het betekent als we zeggen dat schepping een gedachte – een projectie – in jou, in bewustzijn, is.

Misschien verbaast het je te weten dat de drie *guna's* niet het hele verhaal van de schepping uitmaken. We zijn nog maar net begonnen. Denk erom, dit “gebeurt” allemaal voordat er een jij en een ik en een wereld is.

De idee van de Vijf Elementen verschijnt in Isvara tegelijkertijd met de idee van de Guna's. De elementen zijn Lucht, Vuur, Water, Aarde en Ruimte. We hoeven ons niet bezig te houden met hun relatie tot de Guna's omdat we alleen geïnteresseerd zijn in bevrijding en dit aspect heeft daar geen direct verband mee. Als we over de elementen denken, denken we aan materieel tastbare dingen. Maar de mind van Isvara is puur vormloos immaterieel bewustzijn, dus om zich te kunnen transformeren in de materieel tastbare wereld is er een tussenstap nodig. De eerste objecten die verschijnen zijn de subtiele elementen in hun zuivere vorm – ze worden *tanmatras* genoemd – die zich volgens een bepaalde formule (*panchikarana*) verenigen en herenigen om te evolueren naar tastbare materiële elementen.

Alsof dit niet genoeg was om in gedachten te houden, kwam Isvara ook nog aanzetten met de hele *mandala* van bestaan. Als je tijd hebt gehad om hierover na te denken, kan je niet anders dan beseffen dat de schepping een geordende en intelligent ontworpen matrix is, een **universum** van fysische, psychologische en morele wetten.

De Drie Lichamen

De guna's en de elementen, alles bestaat binnen een basispatroon, een onzichtbaar kader dat het hele veld van bewustzijn dat de schepping is, structuur geeft. Ik noem het de mandala van bestaan of het *dharmaveld*.

Hoewel het één prachtig ontworpen intelligente mandala is, is het verdeeld in drie heel logisch gerangschikte "lichamen". Deze lichamen horen toe aan Isvara in zijn hoedanigheid van Schepper. Buiten zijn hoedanigheid als schepper bestaat *Isvara* zonder lichaam en is gekend als *Paramatma*, zuiver ongeschapen bewustzijn. In Sanskriet betekent het woord *lichaam* – *sharira* – "dat wat onderhevig is aan verandering". Ook wij hebben drie lichamen die overeenstemmen met Isvara's lichamen. Eigenlijk zijn onze lichamen gewoon de lichamen van Isvara en geloven wij dat ze van ons zijn. Voor we het over de identiteit van *jiva* en Isvara hebben is het belangrijk om hun respectievelijke aard te onderscheiden. Zijn kennis is grenzeloos, de onze is begrensd. Zijn macht is grenzeloos, de onze is begrensd. Zijn wensen zijn grenzeloos, de onze zijn begrensd. Tot nu toe hebben we het gehad over Isvara's Causale Lichaam dat door Maya werd voortgebracht. Het zijn de concepten, verborgen in bewustzijn, die alles wat wij ervaren mogelijk maken. Omdat het de schepping veroorzaakt wordt het Causaal Lichaam genoemd. En er is nog meer, zoals we zullen zien wanneer we toe zijn aan het microkosmische niveau, maar voor nu is dit genoeg.

Het Subtiele Lichaam is gemaakt van *sattva*. Het is reflectief. Het reflecteert zuiver bewustzijn. Je kan zuiver bewustzijn of het Causaal Lichaam niet zien. Het Causale Lichaam is onmanifest. Het bestaat *in potentie*. Je kan niet zeggen wat het is, al kan je zijn natuur afleiden van zijn effecten. En op dit punt gekomen moet gezegd worden dat deductie een geldige manier is om kennis te verkrijgen. Het Subtiele Lichaam is de plaats waar het Causale Lichaam bekend wordt in de vorm van je gedachten en gevoels-ervaringen, waarnemingen, herinneringen, dromen, verlangens, angsten enzovoort, dat waarvan je denkt dat het jouw leven is. Isvara's Subtiele Lichaam bestaat uit al de schijnbaar bewuste wezens in de schepping en de gedachten die hen belevendigen.

Het Grofstoffelijk Lichaam

Het Grofstoffelijk Lichaam is – wel – het grofstoffelijk lichaam. Net als het Subtiele Lichaam kennen we dit goed. Isvara's Grofstoffelijk Lichaam is alle materie in de schepping. Het is gemaakt uit *Tamas*.

Twee derde van deze mandala kan ervaren worden, één derde is verborgen. Het Causale Lichaam is verborgen. Het is belangrijk om te weten dat deze hele structuur inert is. Het is niet bewust of levend. Alhoewel, het lijkt tot leven te komen wanneer zuiver bewustzijn het belicht. Het wordt een turbulente draaikolk van energie, onderhouden door de wet van karma, die op zijn beurt werd gefabriceerd door Isvara nog voor er ook maar iets gebeurde.

Ook al lijkt de droom van de Schepper echt omdat hij wervelt en danst alsof hij echt is, hij is eigenlijk niet echt. Wat een grap! Het is als een carrousel met felgekleurde paarden die op vrolijke muziek op en neer gaan, rond en rond. Wat een plezier! Maar het is helemaal niet levend. Het is gewoon een machine die

levend lijkt. Het bestaat, zonder twijfel, maar het is wel degelijk een droom. Het inzicht dat leven een droom is, is meestal een grote schok. Als dat gebeurt ben je op de goede weg naar bevrijding. Het zelf – jij, bewustzijn – is echt (*satya*) en Maya – de wereld – is schijnbaar echt. We hebben een technische term voor dat wat schijnbaar echt is, die je zou moeten onthouden: *mithya*.

Het is tegenwoordig nogal trendy om te beweren dat je verlicht bent. Mensen zeggen: “Ik ben bewustzijn” alsof het één of andere bijzondere status is, alsof het het laatste woord in alle spirituele aangelegenheden zou zijn. Wij zeggen: “En wat dan nog, wie of wat is geen bewustzijn?” Het is heel gemakkelijk om bewustzijn te zijn want er is geen andere optie. Je mag verlichting definiëren als de realisatie “Ik ben bewustzijn” maar dat is slechts één helft van de kennis. De andere helft, dat wat kennis zinvol maakt, is de kennis van *mithya*, het schijnbaar echte. Wij zegden dat bevrijding volmaakte kennis is, geen gedeeltelijke kennis. Volmaakte kennis is de kennis van *satya en mithya*.

Als wij het hebben over bevrijding hebben we het over één ding en slechts één ding: het onderscheid tussen *satya* en *mithya*, tussen bewustzijn en de objecten die erin verschijnen. Om dit beter te begrijpen moeten we teruggaan naar het causale niveau en nogmaals over *Isvara* en *Maya* spreken. Door de drie *guna's* heeft *Isvara* drie vermogens: het vermogen te verbergen (*tamas*), het vermogen te projecteren (*rajas*) en het vermogen te onthullen (*sattva*). Deze krachten, zeg maar energieën, doordringen *Isvara's* Subtiele Lichaam.

Wanneer de wereld geprojecteerd wordt, bedekt *Tamas* de Subtiele Lichamen van alle wezens. Dit is waarom we niet weten dat we bewustzijn zijn en waarom we de fictieve identiteit aanvaarden die mam en pap voor ons verzinnen. We kijken door de waarnemingsorganen en zien een wereld, en op dat ogenblik projecteert *Rajas* de gedachte dat wat we zien echt is. In principe beginnen we dus aan het spel van het leven met een doorgestoken kaartspel. We weten niet wie we echt zijn en we nemen degene van wie men zegt dat we dat zijn voor echt aan, én we gaan er van uit dat de wereld die we zien echt is. Het zou best grappig zijn, ware het niet zo triest. Maar wat kunnen we doen? Dit is waarmee we te maken hebben. Vanaf de geboorte trachten we dit probleem helder te krijgen. Wanneer een beetje *sattva*, de onthullende kracht, ongemerkt binnendringt beginnen we de hele illusie in twijfel te trekken.

Superimpositie/projectie

Door deze twee krachten leven wij in onwetendheid omtrent de aard van de werkelijkheid. Heel ons leven is verward. Om het in Vedanta termen te zeggen: “we projecteren”. Wij weten niet wat echt is en wat schijnbaar echt is. Wij nemen onszelf voor het Subtiele Lichaam en identificeren ons met alles wat erin opkomt. Tegelijk met superimpositie zijn er bepaalde overtuigingen die ons stevig opgesloten houden in onze verwarring. Zo bijvoorbeeld, zoals we in het begin al zegden, denken we dat vreugde gebonden is aan objecten. We denken dat we kunnen krijgen wat we al hebben door iets te doen. We denken dat dingen die ons gelukkig maken zouden moeten blijven duren. We kunnen niet begrijpen waarom goed en kwaad naast elkaar bestaan. Eigenlijk is het niet helemaal eerlijk om te zeggen dat “we projecteren”. Superimpositie is onbewust. Het gebeurt voor we ten tonele verschijnen. Je moet dus niet denken dat je een vergissing begaat. Je doet dat natuurlijk wel, maar dat is één van de ironieën van leven. Dit erg ongemakkelijke gevoel van allesomvattende schuld, van onopgehelderde schuld, van onvrijwillige angsten – de christenen noemen het Erfzonde – is het effect van superimpositie. Het is niet jouw schuld. Spijtig genoeg wordt het jouw probleem, totdat je het wegneemt door middel van onderscheid maken.

In onze Schriften wordt een heel mooi verhaal gebruikt om superimpositie uit te leggen. Het zal je helpen om de betekenis van het concept in je mind te verankeren. Een vermoeide dorstige reiziger nadert bij valavond een stad en loopt naar een waterput om wat water te drinken. Hij buigt zich om de emmer bij de waterput op te pakken en ziet een grote opgerolde cobra naast de emmer, met de kop omhoog, klaar om toe te slaan. Hij verstijft, vol doodsangst. Op dat ogenblik nadert een vriendelijke bebaarde oude man en vraagt wat er gebeurt. De reiziger smeekt hem een stok te halen om de slang te doden. De oude man kijkt eens goed en lacht. “Dat is geen slang,” zegt hij, “Het is het touw van de waterput dat opgerold naast de emmer ligt.”

En wat gebeurde er met de slang toen de reiziger dit hoorde? Zij verdween! Zij had geen echt hoofd en staart en schubben enzomeer. Het was gewoon een projectie. En wanneer je inziet dat het om een touw gaat kan je de slang niet meer zien. Ze is vernietigd door het weten. Je begrijpt waarom je je hebt vergist en

het schijnbare voor echt hebt genomen, maar je kan de slang niet laten terugkeren. Dit is wat we solide kennis noemen. Zodra zelf-kennis plaats vindt, zal je “jezelf als verhaal” niet langer accepteren en ben je ervan bevrijd.

Los van het feit dat het slang-en-touw verhaal aanschouwelijk maakt hoe de schepping een product is van Onwetendheid, is het meest interessante eraan dat het incident plaatsvond bij schemeravond. Mensen leven in een schemerzone. Was de man 's middags, wanneer de zon hoog staat, bij de waterput aangekomen, dan had hij geen slang gezien. Als je de werkelijkheid volledig kent kan je je niet vergissen en jezelf nemen voor het Subtiele Lichaam, de persoon met het verhaal. Als de man in het holst van de nacht naar de bron was gegaan, dan zou er geen slang zijn waargenomen. Als je volledig onwetend bent, zoals een dier, dan kan je niet twijfelen aan wie je bent. Alleen als het schemert, als kennis en onwetendheid naast elkaar bestaan, kan je individualiteit projecteren op de grenzeloosheid van je eigen zelf. In de schemering van Maya's projectie, de schijnbare werkelijkheid, is het moeilijk om te zeggen wat er precies gebeurt en is het makkelijk om te projecteren.

Een ander interessant aspect van dit verhaal is het symbool van de vriendelijke oude man. Hij vertegenwoordigt Vedanta. Vedanta is je vriend. Het is onderzoek. Het verwijderd de projectie die je lijden veroorzaakt door je natuur als bewustzijn te onthullen. Wanneer je de onderliggende werkelijkheid ziet dan verdwijnen je existentiële angsten. Misschien niet onmiddellijk, de gevolgen van onwetendheid blijven een tijd nazinderen, maar wanneer het weten zijn werk doet ebben ze geleidelijk aan weg.

Superimpositie veroorzaakt lijden. We willen daar vrij van zijn. Het heeft geen zin om te denken dat een speciale soort ervaring dit probleem zal oplossen. Omdat de onwetendheid en de projectie hardnekkig zijn, is het hard werken om jou en de objecten die in jou verschijnen te ontwarren. Het is hard werken omdat de verwarring zo normaal en natuurlijk lijkt. Vanaf onze kindertijd hebben we geleefd zonder onderscheid te maken en nu wordt ons gevraagd om de aannames waarop onze identiteit is gebaseerd, in vraag te stellen.

Hoe werkt superimpositie in het dagelijks leven? Heel eenvoudig. Er bestaat niet één mens die nooit “ik denk, ik voel, ik doe” heeft gezegd. Deze uitspraken zijn alle drie een mooi voorbeeld van superimpositie. Waarom is het doen van zulke uitspraken onwetendheid? Omdat er slechts één non-duaal “Ik” bestaat en dat heeft noch lichaam noch mind, dus kan het niet denken, doen of voelen. Het denken, voelen en doen hoort bij mithya, het schijnbaar echte. Zij horen bij het Subtiele Lichaam, niet bij bewustzijn. Jij, bewustzijn, bent altijd vrij van het Subtiele Lichaam. Wanneer we zeggen dat je vrij bent betekent dat dat het iets anders is dan jij. Het is iets anders dan jij omdat het door jou gekend wordt. Jij bent niet wat je kent. Wat je kent ben jij, maar jij bent niet wat je kent. Jij bent de kenner.

Het Subtiele Lichaam is daar waar ervaring/waarneming plaatsvindt. Ervaren gebeurt niet in bewustzijn. Het verschijnt in bewustzijn zoals een droom verschijnt wanneer je slaapt, maar het beïnvloedt bewustzijn op geen enkele wijze. Als je denkt dat er iets met/aan je gebeurde, dan ontbreekt het je aan onderscheidingsvermogen; je hebt jezelf verward met degene die ervaart, het Subtiele Lichaam, dat door ervaring wordt beïnvloed. Bevrijding wil niet zeggen degene die ervaart “onthecht” maken zoals veel mensen denken, “het” vrijheid geven. Degene die ervaart is altijd met de ervaring verbonden. Bevrijding is het inzicht dat jij niet degene bent die ervaart en dat je bewustzijn bent, de niet-ervarende getuige. Zodra dat begrip helder is, stopt het lijden. Lijden is de mentale en emotionele verstoring die je toevoegt aan de gebeurtenissen waaruit jouw leven bestaat.

Het Subtiele Lichaam – “Ik”

Voor we verder gaan moet ik je zeggen dat we gaan doen alsof het Subtiele Lichaam en de wereld waarin het leeft echt is, omdat het *daar* is waar we ons bevinden. Het is de verdienste van Vedanta dat het, in plaats van het (Subtiele Lichaam) gewoon af te schrijven als onecht, met de opdracht het te overstijgen (hoe je iets dat onecht is zou moeten overstijgen is onduidelijk), heel geduldig in onze droom komt en ons stap voor stap uit onwetendheid leidt.

Net zoals je een aantal feiten over het Causale Lichaam moet weten, zijn er verschillende zaken die je moet weten over het Subtiele Lichaam. Deze functies behoren niet toe aan Maya of aan Bewustzijn. Zij behoren uitsluitend toe aan het Subtiele Lichaam. Maya projecteert de schepping ogenblikkelijk en bedekt ze met Onwetendheid. Bewustzijn is dat deel van je – wat eigenlijk geen deel is – dat niet verandert. Het belicht

moeiteloos de activiteiten van het Subtiële Lichaam. Maya en Bewustzijn zijn heel eenvoudig. Het Subtiële Lichaam is complexer, meer mechanisch.

Twijfel

De eerste functie die in het Subtiële Lichaam werd ingebouwd is twijfel. Als er iets gebeurt twijfel je er meteen aan hoe te reageren. Iedereen heeft twijfels. We hebben twijfels over de plaats waar we zullen wonen, wat we zullen doen, of we liefde zullen vinden en over wie we zijn.

Isvara was eigenlijk best welwillend, Hij moet geweten hebben dat Hij, wanneer Hij hier als een Subtiel Lichaam verscheen, een levend wezen, bescherming nodig zou hebben, want in een droom blijft niets duren en is niets wat het lijkt. Om in zo'n droom te functioneren moet je dingen in vraag stellen. Iemand die de dingen op het eerste zicht voor waar aanneemt en geen vragen stelt, vraagt om problemen.

Bijvoorbeeld, als je eenzaam bent en je verlangt naar een Mr. of Mevr. De Ware om je leven te delen en je gaat op een dating site en leest de profielen van mogelijke kandidaten, ben je compleet gestoord wanneer je denkt dat dat wat de profielen zeggen waar is. Hier en daar kunnen er op een slimme manier kleine beetjes waarheid in verweven zijn, zeker enkele overdrijvingen en waarschijnlijk een paar regelrechte leugens. Mensen liegen in deze intieme persoonlijke spelletjes omdat ze vol angsten en verlangens zitten, en de waarheid is niet altijd aantrekkelijk. Zij willen iets verwerven en stellen zich dus van hun mooiste kant voor. Het is bijna "normaal" maar oh wee voor degene die dit ernstig neemt. Jazeker, je moet vertrouwen, maar je moet ook je kameel vastbinden.

Als de reclamemaker op TV zegt "ik heb dé deal voor je!" wil dat eigenlijk zeggen "ik heb dé deal voor mij". De meesten onder ons denken dat het belangrijk is om impliciet te vertrouwen, maar dat is een vergissing. Twijfel is goed in alle samsarische aangelegenheden, tot op zekere hoogte. Maar het is ook belangrijk om niet verliefd te worden op je twijfels. Een liefdesaffaire met twijfel betekent getalm. Aarzelende mensen zijn nooit gelukkig. Je moet in staat zijn om je twijfels op te lossen.

Los de Twijfel op en Handel

Om twijfel op te lossen heb je informatie nodig. Waar moet die informatie vandaan komen? Isvara komt weer ter hulp! Het heeft het intellect ontwikkeld. Het intellect is het Subtiële Lichaam in zijn bepalende, onderscheidende, onderzoekende functie. Het Subtiële Lichaam is heel soepel; het kent heel wat trucs. Het is zijn job om uit te vissen welke informatie relevant is, een beslissing te nemen en het ego, de doener, te zeggen wat het moet doen én de emotie op te wekken die bij de actie past zodat je in de gegeven situatie correct kunt reageren. Het is je plicht, jouw dharma, om gepast te reageren op gelijk wat er gebeurt.

Maar wáár komt de informatie vandaan? Iemand heeft net gezegd "Ik hou van je". Je intellect kan niet gewoon een smartphone nemen, het internet opgaan en googlen "Wat doe ik als iemand mij zegt 'Ik hou van je'?" Je reageert volgens je programmering. Heb je deze situatie nooit eerder meegemaakt dan reageer je waarschijnlijk met 'hmm' en 'oh' en wordt je zenuwachtig en zeg je niets. Heb je dit eerder meegemaakt en wil je de mogelijke minnaar aanmoedigen, dan zeg je "Ik hou ook van jou". Je kan natuurlijk ook "Ik hou ook van jou" zeggen als je niet eerder in soortgelijke situatie bent geweest omdat je 't ooit zag op TV of omdat een vriend je over een gelijkaardige situatie heeft verteld. Hoe dan ook, conditionering komt je te hulp. Hou je niet van hem/haar maar wil je je voordeel ermee doen, dan ga je liegen omdat je zo geprogrammeerd bent. Jouw programma is opgeslagen in het Causaal Lichaam. We zullen "programmeren" dadelijk bespreken.

Het intellect heeft dus weet van wat er moet gedaan worden. De kennis die het intellect oppikt uit het Causale Lichaam maakt van het Subtiële Lichaam onmiddellijk een doener – de doener is eigenlijk niet meer dan een gedachte – en wekt de emoties op die nodig zijn om de actieve organen – handen, voeten, spraak enzovoort – te activeren, waarna het lichaam iets zegt of doet. Dit zorgt voor een nieuwe situatie die op haar beurt om een reactie vraagt, en het levenswiel draait een ronde voort. Zo gaat het door van de morgen tot de avond, dag na dag, jaar na jaar. Het is gewoon Isvara die onpersoonlijk de Maya droom uitvoert. Je kan niet veel doen om het te veranderen en het veranderen stelt je ook voor uiteenlopende problemen, maar het kan veranderd worden. We zullen dadelijk bespreken wat je kan doen. Eigenlijk gaat de rest van het boek over wat je kan doen. Maar je moet weten dat, wanneer je gekwalificeerd bent, de kennis alleen genoeg is. Tenzij je klaar bent om afstand te doen van de doener zal je voor altijd in deze monotone cyclus vastzitten. Dit is de reden waarom we Isvara moeten bespreken met en zonder Maya. Zodra je inziet hoe het werkt kan je de doener makkelijk opgeven.

Zoals we zullen zien in het hoofdstuk over onderscheid maken, is de reden om het Subtiele Lichaam te bespreken en de gedachten en gevoelens en karma die erbij horen, dat al deze zaken bij het Subtiele Lichaam horen. Het hoort niet bij jou, bij bewustzijn. Vedanta is niet slechts passieve kennis, de kennis die het zoeken stopt, het is de vaardige toepassing van kennis op het Subtiele Lichaam die de zalige volheid van bewustzijn onthult. Je zult de kennis niet alleen moeten toepassen om de neiging tot zoeken te stoppen maar nadat het zoeken gestopt is zal je zonder twijfel onderscheid moeten blijven maken omdat de effecten van onwetendheid – onwillekeurige verlangens en angsten – blijven doorwerken. Toen de vermoeide reiziger zich realiseerde dat de slang eigenlijk een touw was, duurde het enkele minuten voor de ongemakkelijke emoties verdwenen. Het intellect dat zich in een normaal ontwikkeld individu bezighoudt met onderscheid maken tussen verschillende objecten, krijgt nu de opdracht om het zelf te onderscheiden van de objecten die erin verschijnen.

Als je begrepen hebt wat we tot nu toe hebben gezegd, ben je ofwel bevrijd door de kennis ofwel heb je de kennis die nodig is om jezelf te bevrijden. Je kan het boek wegleggen en doorgaan met het genieten van je leven zoals het nu is of je kan zinvol beginnen met je spirituele werk. De eerste optie is echter weinig waarschijnlijk, om een bepaalde reden, daar zullen we het nu over hebben.

De Zaden

Elke Vedanta les is even belangrijk als alle andere maar het onderwerp *vasana's* is heel belangrijk omdat het zowel je bondgenoten als je vijanden in de strijd van het leven identificeert. Als je onwetend bent over je volheid dan streef je objecten na waarvan je denkt dat die je compleet zullen maken. Je gaat voor bepaalde zaken en andere ga je uit de weg. Angst en verlangen motiveren je acties. Wanneer je handelt uit een gevoel van tekort (angst) en het verlangen dat eruit voortkomt, dan laat de actie een heel subtiel spoor na. Terwijl je handelt realiseer je je niet dat de handeling los van de directe ervaring ongeziene effecten heeft. Het ongeziene effect wordt *vasana* genoemd, een eenvoudige Sanskriet term die *geur* betekent of *spoor*. Zoals de geur die verspreid wordt door bloemen gaan de acties die je doet verder zonder jouw medeweten. Mijn leraar noemde ze gewoonlijk “de voetafdrukken van je acties”. Je loopt langs het ongerepte strand van het leven en laat sporen na in het zand. Zij liggen achter je en dus merk je ze niet. Maar ze zijn zeker niet verdwenen. Ze komen later bij je terug. Tot die tijd bevinden ze zich in het Causale Lichaam. Het Causale Lichaam wordt het “zaad”-lichaam genoemd omdat het de oorzaak is van je denken, voelen en handelen.

Bijvoorbeeld: je hebt seks en je geniet er echt van. Het stopt niet nadat de fysieke ervaring voorbij is. Niemand die seks had en ervan genoot had slechts één keer seks. Je kunt een tijd lang met andere zaken bezig zijn, maar als je in een bepaalde situatie terecht komt wil je het weer. Zou seks je compleet gemaakt hebben, dan zou je niet meer geïnteresseerd zijn. Maar je bent geïnteresseerd omdat je je nog steeds incompleet voelt. Het verlangen naar objecten dat in je verborgen ligt en af en toe tevoorschijn komt zijn je *vasana's*. Dat geldt ook voor angsten. Heb je een slechte ervaring gehad, dan zal je soortgelijke ervaringen vermijden als de pest. Om het simpel te houden kunnen we zeggen dat je *vasana's* je conditioneringen zijn, je neigingen, de objecten en activiteiten waardoor je aangetrokken wordt of waarvan je een afkeer hebt.

Alles wat in de schijnbare realiteit beweegt wordt gedreven door *vasana's*. *Vasana's* zijn niet inherent goed of slecht. Ze zijn de zaden, de kennis, die de schepping aandrijft. *Isvara* bedacht ze. In de schepping draait niets zonder een *vasana*. Een *vasana* wordt een goede *vasana* als ze je naar plezierige omstandigheden leidt en het wordt een slechte als ze je in een pijnlijke situatie brengt. Alcohol drinken is een heel plezierige *vasana* voor sommige mensen maar voor anderen is het een zeer pijnlijke *vasana*.

Een *vasana* is de dynamiek van een actie uit het verleden, de neiging om ze te herhalen. Het is een louter technische term. Ik zeg dit om de idee tegen te gaan dat *vasana's* alleen maar negatief zouden zijn. De aanname dat alle *vasana's* negatief zijn heeft aanleiding gegeven tot een frustrerende verlichtingsgedachte: verlichting gebeurt wanneer alle *vasana's* weggewerkt zijn. Verlichte mensen hebben *vasana's*. Als je leeft dan heb je *vasana's*. Als de *vasana's* tot stilstand komen, dan sterf je.

Er is niets juist of fout aan het herhalen van een speciaal gedragspatroon. Bepaalde gewoontes zijn goed en bepaalde gewoontes zijn niet goed, afhankelijk van wat je wilt bereiken. Als onderscheid makende onderzoekers zijn we geïnteresseerd in de psychologie achter ons gedrag, niet in de gedragingen zelf, hoewel bepaalde gedragingen volledig over alle grenzen gaan, gedrag dat universele normen schendt – kwetsen, bedrog, diefstal, enzovoort. De fundamentele psychologie die werkzaam is achter de meeste van onze zinloze gedragingen is angst, een gevoel van gemis.

Een vasana voor eten is natuurlijk. Het is Isvara die het lichaam in stand houdt. Ik eet om te leven. Maar wanneer ik me om welke reden dan ook emotioneel uit balans voel en eten gebruik om me te kalmeren, dan wordt de vasana een probleem omdat het mijn ware motivatie verbergt. Dan leef ik om te eten. Als mijn mind helder is kan ik zien dat ik eten gebruik om een probleem op te lossen dat niet door voedsel kan worden opgelost en dan kan ik vervolgens ergens anders naar een oplossing zoeken. Maar als mijn mind niet helder is en eten werkt – altijd alleen maar tijdelijk – zal ik keer op keer voedsel gebruiken om mijn emoties te beheersen. Wanneer een vasana telkens wordt herhaald dan wordt dit gedrag ermee geassocieerd en wordt het bindend. Als ik uit gewoonte op het leven blijf reageren, dan doet verveling haar intrede. Het is niet prettig om je als een robot te gedragen wanneer je eigenlijk een bewust wezen bent. In dit stadium wordt de vasana-gedreven gewoonte een obsessie of dwang, en eindigt tenslotte in verslaving. Deze stadia van verslaving en gehechtheid noemen wij “bindende” vasana’s. Op dit punt eet jij geen voedsel maar eet het voedsel jou. Voor het geval dat je er zelf niet op kwam, “voedsel” staat voor om het even welk vasana-gedreven gedrag dat bedoeld is om je goed te voelen.

Vedanta werkt niet voor mensen met verslavingen en dwangmatigheden, tenzij de persoon door de verslaving de bodem heeft geraakt. “De bodem raken” wil zeggen dat er niet langer het geringste verlangen is om het verslavingsgedrag te verdedigen en er een brandend verlangen is om er vanaf te komen. Iemand die niet tot op de bodem is gegaan zal niet open staan voor de spirituele oplossing. Hij of zij kan vrijheid verkondigen maar doorgaan met het gedrag dat het fundamentele probleem verbergt, namelijk afwezigheid van zelf-kennis. Dat is waarom onze Schriften zeggen: “Laat de wijze de hoofden van de onwetenden niet in de war brengen”. Het is tijdverspilling om hen te onderwijzen wier minds in de ban zijn van bindende vasana’s omdat hun minds bezet zijn door de vasana die op dat moment aan de orde is. Een gesprek met een dronkaard bijvoorbeeld, kan op dat ogenblik heel erg mooi en zinvol zijn, maar als je de volgende dag probeert de relatie voort te zetten kan dat niet, want de nuchtere persoon waar je dan mee spreekt is niet de dronkaard die je de avond daarvoor sprak. In feite sprak je helemaal niet met deze persoon. Je sprak met de alcohol vasana. En spijtig genoeg zijn vasana’s niet bewust.

Dharma

Een bindende vasana is als een diepe ravijn of kloof in het Causale Lichaam, het Onbewuste. Bewustzijn wordt gedwongen om langs die weg te stromen. Als we bij de ravijn-metafoor blijven kunnen we de betekenis uitbreiden met een ander belangrijk feit over onszelf, svadharma. In Isvara’s mind bestaan wij allemaal als bewuste wezens, in die groep bevinden zich mensen en daarbinnen tref je vele types. Elk menselijk type is een tak aan de *samsaraboom* – Isvara’s mind – en de rollen die ze spelen zijn de twijgen.

Zoals gezegd, svadharma verwijst naar je relatieve aard, het type mens dat je bent. Astrologie en Enneagram zijn pogingen om verschillende types van mensen te beschrijven. We hebben niets tegen dat wat deze zeer softe “wetenschappen” over mensen zeggen – voor zover mensen echt zijn – maar we zijn niet geïnteresseerd in de details. Als je belangrijkste doel is om erachter te komen wat je persoonlijkheid is, dan is Vedanta niets voor jou, want hoewel je een zekere geconditioneerde persoonlijke identiteit hebt, wanneer je die eenmaal kent zijn de existentiële problemen waarmee je te maken krijgt niet opgelost. Jezelf beschouwen als een unieke persoon is het grootste probleem dat je onder ogen moet zien. Bovendien, zonder de kennis van het bewustzijn waarbinnen de persoon functioneert wordt hij of zij onderworpen aan allerlei problemen.

Dit gezegd hebbende, als je je relatieve aard niet kent, dan gedraag je je er niet mee in harmonie en is je mind heel onbestendig. Wanneer je mind onbestendig is ben je niet in staat om te begrijpen wie je echt bent. We moeten dus onze svadharma kennen, maar dat is niet ons uiteindelijke doel. Dit thema wordt in detail besproken in hoofdstuk 9.

Hoe dan ook, een *samskara* is het gevolg van het gebundeld effect van meerdere vasana’s. Zij zijn verantwoordelijk voor de rollen die we spelen en weven het patroon van onze relatieve aard. Mensen zijn complex, in tegenstelling tot dieren. Dieren zijn min of meer een aggregaat van twee of drie rudimentaire vasana’s. Zij zijn geprogrammeerd met eet-, slaap- en seks-vasana’s, al projecteren dierenliefebbers er allerlei verbazingwekkende kwaliteiten op. *Aap* is een woord dat een bepaald programma omschrijft met een heel beperkt scala aan gedragingen. Als ik een aap ben zal ik mij nooit als een hond gedragen. Honden, katten en vogels zijn andere programma’s, *samskara*’s. Om bij onze vallei-metafoor te blijven, ze zijn net als een rivier met weinig zijriviertjes in een kleine vallei. Een microbe is ook een *samskara*. Het is een heel eenvoudig programma, een kleine waterplas zonder zijriviertjes. Al deze wezens volgen hun eigen svadharma zonder ooit te twijfelen; zij zijn trouw aan wat ze zijn.

Jouw Aard – SvaDharma

“Mens-zijn” is een uniek programma. Eigenlijk zijn we gewoon dieren met een denkvermogen. Maar, om in de sfeer van onze metafoor te blijven, wij zijn grote stromen die bediend worden door veel brede zijrivieren die op hun beurt gevoed worden door vele kleinere beekjes. Wat ons zo complex maakt is het intellect, het vermogen om te denken en te kiezen.

Dit betekent dat er iets anders is dan onopvallende vasana's dat ons conditioneert. Een andere manier om dit idee duidelijk te maken is: waarom groeien niet alle pasgeborenen uit tot hetzelfde? De ene wordt wetenschapper, de andere kunstenaar, een derde wordt politicus, enzovoort. Er blijkt een diepere kracht te zijn die bepaalt welke keuzes we maken en de handelingen die daaruit voortvloeien.

De schepping zelf is één immens programma waarbinnen miljoenen bewuste wezens door Isvara zijn ingeprent met unieke programma's met als doel de behoeftes van het geheel te dienen. Alle bewuste wezens delen één leven. Zo lang elk wezen zijn programma volgt loopt alles gesmeerd. Een boom geeft zuurstof af en neemt koolstof dioxide op en alles gaat goed. Vogels volgen de vogel-aard en vliegen doen wat vliegen doen en het leven gaat door. Blijkbaar hebben mensen uiteenlopende naturen gekregen afhankelijk van de behoeftes van het geheel en is het de bedoeling dat ze bepaalde functies uitvoeren, nodig voor een vlotte werking van het geheel.

In elk systeem zit er iets dat er bij hoort en iets dat er niet bij hoort, een vlieg in de boter, zeg maar. Mensen zijn de vlieg in Isvara's boter. Dit wil niet zeggen dat we “slecht” zijn en uit de mooie intelligente schepping geweerd moeten worden. Het wil alleen maar zeggen dat met de boter, ook de vliegen komen. We maken een overigens mooie maar monotone schepping interessant omdat ons op één of ander manier intelligentie is gegeven, zelf-bewustzijn. Koeien zijn niet zelfbewust. Ze weten niet dat ze koeien zijn. Ze zijn gewoon bewustzijn, Isvara, in een bepaalde vorm en werken een bepaald programma uit. Ze zullen geen symfonieën schrijven, de Veda's onderwijzen of vliegtuigen of internet ontwikkelen. Het intellect is verantwoordelijk voor cultuur en maakt het ook mogelijk om iets te kiezen boven iets anders, de “vrije” wil. Het spreekt voor zich dat we niet vrij zijn als je het vanuit het standpunt van Isvara bekijkt, vermits Isvara alles schept en controleert. Maar als schijnbare mensen in de schijnbare matrix van het leven hebben we ogenschijnlijk een vrije wil. Vrije wil kan een zegen zijn maar ook een vloek want het betekent dat we kunnen kiezen om tegen onze relatieve aard in te gaan en kunnen handelen vanuit een gedachte die er tegenin gaat. Het wil zeggen dat we de regels kunnen overtreden wanneer we dat wensen.

Als je van nature een boekhouder bent en je wil een dichter worden, dan zal dat voor jou niet werken. Ben je een heilige van aard en je tracht een misdadiger te worden, zal dat niet lukken. Ben je homoseksueel en je wil hetero worden, het gaat niet werken. Heb je een ondernemers-aard en vul je benzinetanks voor een minimum inkomen dan ga je in tegen dharma, jouw aard. Om gelukkig te zijn, moet je jouw aard volgen.

Universele Waarden – Samanya Dharma

Wij noemen de schepping “het dharmaveld”. Het is opgebouwd uit fysische wetten en psychologische wetten en geprogrammeerde bewuste wezens. De schepping heeft tevens een morele dimensie. De morele dimensie is gebaseerd op de non-duale aard van bewustzijn. Dit wil zeggen dat er slechts één bewust wezen is dat hier verschijnt als vele en dat bepaalde wederzijdse verwachtingen in de schepping zijn ingebouwd, verwachtingen die allemaal voortkomen uit de meest fundamentele dharma, niet-kwetsen. Deze universele verwachtingen of waarden worden *Samanya Dharma* genoemd; hierover zullen we verder uitweiden in Hoofdstuk 9. Ik doe jou geen pijn omdat ik weet hoe het voelt om pijn gedaan te worden. Ik lieg niet omdat ik niet graag belogen word. Ik steel niet omdat ik waardeer wat ik heb en ik waardeer het feit dat jij waardeert wat jij hebt.

Samanya dharma is in ons menselijk programma ingebouwd. Het is een dharma dat je overtreedt op eigen risico. Het wordt soms “geweten” genoemd. Er wordt vaak gezegd dat misdadigers geen geweten hebben, maar dat hebben ze wel. Elke dief steekt zijn buit weg achter slot en grendel. Huurmoordenaars dragen wapens om zichzelf te beschermen. In feite is er niet zoiets als een misdadiger, er is een zelf dat zichzelf als niet-compleet ziet en zich identificeert met één of ander *adharmisch* gedrag.

Svadharma is Isvara en Samanya dharma is ook Isvara. Ga je er tegen in, dan gaat het in tegen jou. En dit gevecht ga je niet winnen want Isvara is de wil van het Geheel.

Ethisch gedrag in elke situatie – *Visesa Dharma*

Sommige mensen lijken ingelogd te zijn op dharma. Voor hen is dharma vanzelfsprekend. Zij reageren op gepaste wijze in elke situatie waar iets van hen wordt gevraagd, zij overtreden de voorschriften zelden. Als gevolg daarvan zijn het over 't algemeen heel gezonde mensen. Als je dharma onberispelijk volgt dan bouw je verdiensten op en die gaan overal met je mee in de vorm van een soort zelfverzekerde gloed vergezeld van een makkelijk succesvol leven. Als je dharma overtreedt dan heb je "slechte energie", je bent ongelukkig en de dingen gaan nooit lang goed. Het gevolg van het overtreden van dharma wordt *tekortkoming* genoemd.

Maar het is ons niet altijd gegeven om te weten wat universele waarden van ons verlangen. Het leven is niet ideaal en omstandigheden doen zich voor in verschillende schakeringen van grijs. Soms is pijn doen noodzakelijk. Heb je een rotte tand dan vraagt die om een krachtige actie om hem te kunnen wegnemen. Daar is pijn mee gemoeid. Als een moeilijk te verteren waarheid onnodig emotionele pijn zou veroorzaken is een leugentje om bestwil het beste wat je kan doen.

Hoe we Samanya Dharma interpreteren wordt *Visesa Dharma* genoemd. Je zou het kunnen zien als situationeel ethisch gedrag.

Gewoon Dharma – Dagelijkse Dharma

Alsof leven niet ingewikkeld genoeg is, zijn er ontelbare dagelijkse dharma's: sociale, politieke, economische en wettelijke regels. Als je je in het algemeen aan hen houdt zal je niet lijden. Er tegenin gaan is niet dodelijk maar meestal zul je op één of andere manier pijn lijden wanneer je dat doet. Soms echter, als je de door mensen gemaakte dharma's volgt die gewoonlijk – maar niet altijd – op non-dualiteit gebaseerd zijn, kan het gebeuren dat je tegen je eigen svadharma moet ingaan; dat vereist zorgvuldige overweging voor je besluit te handelen.

Lichaams Dharma

Het fysieke lichaam is ook Isvara. Het werkt volgens de dharma's die het lichaam regelen. Voor zover de mind nodig is voor onderzoek en verbonden is met het lichaam, is het noodzakelijk om acties te vermijden die in strijd zijn met de dharma van het lichaam. Daarom raden de schriften acties die het lichaam schaden af: alcohol, roken, buitensporige lichamelijke oefening enzovoort. Zij moedigen verder gewoontes aan die bijdragen aan een goede gezondheid.

Passende Reactie

Zoals je in de bespreking over dharma kan zien, is het leven in Isvara's schijn-werkelijkheid niet simpel. In deze werkelijkheid zoek ik geluk. We zegden dat universeel dharma en svadharma ingebouwd zijn, maar dat ze niet altijd beschikbaar zijn om mijn reacties te beïnvloeden. Wanneer het niet duidelijk is hoe we in een bepaalde situatie moeten reageren, vallen we terug op onze conditioneringen, en die kunnen dharmisch zijn, adharmisch of een combinatie van de twee. Onze conditioneringen, onze vasana's, komen uit de wereld rondom ons. Mijn leven is gewoon de manier waarop mijn conditionering omgaat met wat er gebeurt in de schijnbare werkelijkheid, van moment tot moment. Als ik het geluk heb op te groeien in een dharmageoriënteerde gemeenschap dan zal ik waarderen hoe mijn leven past in de wereld om mij heen en zal ik dienovereenkomstig reageren. Maar ben ik opgegroeid in een op verlangens gerichte gemeenschap dan zullen mijn angsten en verlangens aan de basis liggen van mijn reacties. Heel vaak zullen de situaties waarin ik mij bevind een beroep doen op een reactie die niet in harmonie is met wat ik wil. Wat moet ik dan doen? Ga ik tegen de eisen van de situatie in of ga ik er in mee?

Wet van Karma – Een Draaiende Kermismolen van Energie

Isvara's mandala van bestaan is een draaiende kermismolen van energie. Het alom bekende Boeddhistische woord anitya, vergankelijk, is in bepaalde opzichten bruikbaar maar het zegt niet helemaal wat het eigenlijk is. We hebben er al op gewezen dat het niet op zichzelf beweegt. En toch, door bewustzijn belicht, komt het tot leven. De beweging behoort noch tot bewustzijn, noch tot het dharmaveld.

De bewegingen in het veld – buiten het veld beweegt er niets – worden geregeld/bestuurd door de wet van karma. Karma betekent gewoon "actie". Als iets beweegt of verandert, dan is dat karma, een blad dat van een boom valt, bijvoorbeeld. Een gedachte is karma, een gevoel is karma. Als een actie op gang wordt gebracht door een vasana in combinatie met een bepaald Subtiel Lichaam, dan zal die actie een effect hebben omdat alles met alles verbonden is. Er is niets moeilijks aan het begrijpen van de wet van karma, behalve één ding. Je kan nooit zeker weten wat het resultaat van een bepaalde actie zal zijn, ook al zijn die

resultaten in de materiële dimensie van het dharmaveld vrij voorspelbaar. Voeg je warmte toe aan water, dan kookt het bij een bepaalde temperatuur. Het splitsen van een atoom veroorzaakt een bepaalde bekende reactie.

Karma zelf is neutraal wat waarde betreft. Het is gewoon actie en reactie. Het krijgt slechts betekenis wanneer we het evalueren. We vinden het goed, of niet goed of we zijn neutraal. Voor dieren bestaat karma niet omdat zij de dingen die aan, in en rond hen gebeuren niet evalueren. Alleen in de minds van mensen wordt actie karma.

Voor ons is karma betekenisvol omdat we, door de onwetendheid omtrent onze grenzeloze en complete aard, bepaalde ervaringen willen meemaken waarvan we voelen dat ze ons compleet zullen maken en ervaringen willen vermijden die ons gevoel van isolement zullen versterken. Karma is bruikbaar om iets te creëren, om van iets af te raken, iets te zuiveren of te veranderen of om iets te verkrijgen dat men niet bezit. Het probleem echter is, zoals we al eerder zegden, dat we, los van het feit dat objecten die men door karma heeft verkregen geen blijvend geluk verschaffen, nooit weten of en wanneer we zullen krijgen wat we wensen. Als “krijgen wat we willen” een voorwaarde is om gelukkig te zijn, dan worden we onderworpen aan heel wat lijden want er zijn veel concurrerende *jiva's*, of individuen, die allemaal hetzelfde willen en de voorraad aan relatief waardevolle dingen is altijd beperkt.

Maya creëert de drie Lichamen en misleidt bewustzijn zodanig dat het denkt dat het een begrensd individu is. In wat volgt is het Subtiële Lichaam, in alle opzichten, synoniem voor de *jiva*. Als je niet weet dat je bewustzijn bent, neem je jezelf voor het Subtiële Lichaam. Voor we aan het volgende onderwerp beginnen moeten we de aard van het Causale en Subtiële Lichaam en hun onderlinge relatie nader bekijken om na te gaan hoe zij zelf-onderzoek beïnvloeden.

Het Causaal Lichaam is een onpersoonlijk vermogen van het bewustzijn dat alle krachten, processen en ideeën die dat wat wij realiteit noemen creëert, regelt en bestuurt. Als een object zich aandient, een incident bijvoorbeeld, dan triggert dat in het Causaal Lichaam een kant-en-klare, moeiteloze en automatische reactie. Het Causale Lichaam “denkt”, maar het denkt niet intentioneel. Het houdt direct rekening met de omstandigheden in de buitenwereld én met de *samskara's* van het individu en voorziet het Subtiële Lichaam van schijnbaar logische en duidelijke informatie die bepaalt hoe het Subtiële Lichaam reageert. Afhankelijk van de gesteldheid van het Subtiële Lichaam wordt de informatie ofwel duidelijk begrepen en overwogen (*sattva*), ofwel direct in actie omgezet zonder na te denken (*rajas*) of genegeerd (*tamas*). In bijna niemand is het Subtiële Lichaam zich ervan bewust dat het Causale Lichaam voor hem/haar denkt en het programmeert om te handelen. Het gaat er van uit dat de beslissende impuls voor zijn acties uit zichzelf komt.

Zonder medeweten van het Subtiële Lichaam verbindt het Causale Lichaam stukjes en beetjes aan informatie uit het verleden tot een ogenschijnlijk geloofwaardig verhaal dat je identiteit omvat en bepaalt hoe jij de wereld ziet. Omdat er veel krachten op ons inwerken die om een snelle reactie vragen, vereenvoudigt het Causale Lichaam de dingen voor het Subtiële Lichaam en verkleint het complexe beeld van de realiteit tot hanteerbare formules. Het neigt niet tot twijfelen zoals het Subtiële Lichaam. Kritiekloos selecteert het informatie uit een bepaalde situatie en produceert een prompte reactie. Het heeft gevoel voor drama in zoverre dat het ertoe neigt de mogelijkheid van onwaarschijnlijke en extreme aflopen te overdrijven. Je snijdt jezelf met een keukenmes en meteen zie je jezelf voor lange tijd opgenomen in het ziekenhuis en misschien zelfs... doodgaan! Zoals gezegd, het is de opslagplaats voor de *vasana's* die zich voordoen als voorkeur en afkeur van het Subtiële Lichaam. Het leest de inhoud van het Causaal Lichaam van anderen, vaak “vibes” genoemd, en produceert een onmiddellijke reactie in het Subtiel Lichaam. Op basis van deze informatie dwingt het, dom als het is, het Subtiële Lichaam te reageren op andere mensen, wat bij hen meestal ontkenning oproept, want niemand houdt ervan ongevraagd ongekende informatie over zichzelf te krijgen waarvan men zich totaal niet bewust is.

Het Causale Lichaam heeft geen last van gebrek aan informatie. Het verzint zijn verhalen aan de hand van de geringste aanwijzingen. Het heeft haast en dus zijn eerste indrukken meer dan genoeg. Het is verliefd op schijnvertoon. Het verzint onmiddellijk redenen die een reeks positieve en negatieve emoties uitlokken. Het heeft een oordeel en is overmoedig en lijkt te weten wat er gebeurt ongeacht de ongewisheid van een gegeven situatie. Het Subtiële Lichaam heeft minder vertrouwen vanwege zijn twijfelfunctie en zal meestal toelaten dat de dogmatische en haastig opgebouwde intuïties van het Causale Lichaam zijn reacties bepalen.

Het Causaal Lichaam recycleert ervaring, wat dat betreft lijkt het op geheugen, maar het heeft geen geheugen. Het is ongelooflijk aanwezig en bewust... het is altijd-aanwezig eeuwig bewustzijn in zijn oorspronkelijke vorm.

Daar het de bron is van vrees en verlangen zet het het Subtiële Lichaam aan tot het nemen van overhaaste beslissingen. Als je iets wenst of vreest wil je jezelf snel ontdoen van het ongemak en dus ben je geneigd te handelen op basis van onvolledige informatie. Het Causale Lichaam is "intuïtief". Terwijl bij spirituele types de intuïtie veel geprezen wordt is het gevaarlijk erop te vertrouwen, want het heeft het even vaak fout als goed.

Het creëert ook stereotypes en prototypes. Typeren is gebaseerd op het vermogen van het Causale Lichaam om patronen snel te herkennen. Het is niet geïnteresseerd in rechtvaardigheid en de nobele idealen van het Subtiële Lichaam. Het veroorzaakt zowel pijn als plezier. Wat mensen betreft is zijn basis-functie "het Subtiële Lichaam voorzien van een simpele en handige overlevingsgids" want het tracht gepast te reageren op de door Isvara gegenereerde complexe omstandigheden. Een andere functie is "het beheer van individueel karma".

Veel van het moderne onderzoek naar de relatie tussen het Subtiel en Causaal Lichaam, dat overigens strookt met Vedanta's kennis over dat onderwerp, is samengevat in een schitterend boek van de auteur Daniel Kahneman (Nobelprijs voor economie) getiteld *Thinking, Fast and Slow*, in Nederlandse vertaling "Ons feilbare denken". Het Causale Lichaam, dat hij "Systeem 1" noemt, denkt "snel" en het Subtiële Lichaam, "Systeem 2" genoemd, denkt "traag". Over het Causale Lichaam zegt hij "Het houdt continu toezicht op alles wat gaande is binnen en buiten de mind, en bijna moeiteloos maakt het continu, zonder specifieke bedoeling, een inschatting van verschillende aspecten van een situatie".

Wat "handelen" betreft hebben we geen keuze. Bewustzijn belicht het Causale Lichaam en leven gebeurt. Activiteit is de handtekening van leven. Isvara brengt de jiva's in een eeuwig-veranderend dynamisch veld en of ze al dan niet slagen hangt af van de geschiktheid en tijdigheid van hun acties. Omdat er zoveel gaande is, met name deze dagen met de enorme stress geproduceerd door een hebzuchtige en steeds toenemende bevolking die probeert te overleven op een schijnbaar kleiner wordende planeet, zijn we veel te druk bezig om elke situatie zorgvuldig te kunnen analyseren en weloverwogen en geschikte acties te kunnen ondernemen. Isvara heeft het Causale Lichaam ontworpen om ons te helpen de dingen te vereenvoudigen door te zorgen voor schijnbaar bruikbare antwoorden op het probleem "actie". Dit noodzakelijke vereenvoudigingsproces, het herleiden van informatie naar overzichtelijke en hanteerbare gegevens, wordt in de psychologie "heuristisch" genoemd. Hoewel het moeilijk is om het na te laten, toelaten dat het Causale Lichaam je voorkeur en afkeer, je stemmingen, overtuigingen en reacties op gebeurtenissen bepaalt, is nadelig voor onderzoek omdat onderzoek een doelbewuste actie is.

Maya wekt de behoefte om zin te geven aan het leven maar als je de werkelijkheid ziet zoals ze is, is er geen behoefte aan "betekenis". "Betekenis" is een compensatie voor onwetendheid maar onwetendheid hoeft niet gecompenseerd te worden. Het moet gekend worden voor wat het is. Het Causale Lichaam is een zingevend orgaan. Het laat ons de wereld zien als aardiger, eenvoudiger, meer voorspelbaar en coherent dan het eigenlijk is. Maar deze neiging is strijdig met de waarheid en voedt het Subtiële Lichaam met overmoed en een gevoel van onoverwinnelijkheid.

Voor zover het een deel is van het zelf dat bewust berekeningen en vergelijkingen kan maken, kan plannen en kiezen en objectief naar zichzelf kan kijken, is het Subtiële Lichaam "traag". Het is niet "traag" wanneer het door rajas wordt gedomineerd, want dan reageert het haast even snel als het Causaal Lichaam. Het is te traag, te sloom, om op gepaste wijze te reageren als het door tamas wordt gedomineerd, maar in aanwezigheid van sattva kan het zich bewust en rationeel gedragen. Het beeldt zich in dat het verantwoordelijk is voor zijn leven maar, omdat het leven niet makkelijk is, stemt het in met en bevestigt het de dominerende impulsen die er door het Causale Lichaam aan worden opgelegd.

Het Causale Lichaam is de bron van onze neigingen en vooroordelen. Bijvoorbeeld, één van de meest voorkomende vooroordelen is het "referentie effect" (Engels: "anchoring effect"). Het "referentie effect" ligt aan de basis van het feit dat het Subtiële Lichaam zich in een bepaalde situatie focust op de eerste indruk en later, als er besluiten moeten worden genomen, alles evalueert met die eerste indruk als referentie. Zo wordt bijvoorbeeld de initiële vraagprijs voor een tweedehands wagen de "norm" voor de rest van de onderhandelingen; alle prijzen die lager liggen dan de initiële vraagprijs lijken dan redelijker, zelfs al zijn ze toch nog hoger dan wat de wagen waard is. Wanneer je naar een satsang gaat en je ziet de goeroe op een

podium zitten omringd door vererende toegewijde volgelingen zal je er van uit gaan dat hij of zij wijs en verlicht is ook al is er geen teken van wijsheid of verlichting. Als je de boeken van de goeroe leest zal je aannemen dat alles wat hij of zij zegt wijs is. Het referentie effect maakt het Subtiele Lichaam veel goedgeloviger en ontvankelijker voor suggesties dan goed is.

De neiging van het Causale Lichaam om een verhaal te verzinnen om de realiteit te verklaren wordt “narratieve vertekening” genoemd. De mind focust op de meest dramatische gebeurtenissen en slaagt er niet in rekening te houden met de talloze oninteressante factoren die bij een bepaalde afloop betrokken waren. Bijvoorbeeld, zij die mijn autobiografie hebben gelezen zullen, vanwege de vele dramatische en bizarre gebeurtenissen, denken dat ik een fabelachtig, fantastisch leven heb gehad. Het bestond echter voor 99% uit heel gewone, alledaagse voorvallen.

Het Subtiele Lichaam is lui, en, omdat leren en begrijpen heel wat inspanning vergt, zal het eerder een geloofwaardig verhaal aannemen dan onderzoek doen naar hoe de dingen werkelijk zijn. Maar verhalen zijn slechts verklaringen voor zaken die het niet begrijpt. Het heeft de neiging intuïties te volgen omdat dat minder werk vereist – voorspellingen die overeenkomen met wat zich voordoet – en zich daardoor natuurlijker voelen. Zonder onderzoek is geloof gevaarlijk.

Een andere schadelijke neiging wordt beschikbaarheidsheuristiek genoemd. Bijvoorbeeld, als je nogal wat negatieve ervaringen hebt gehad in de liefde dan zal je de onzekerheid in een bepaalde situatie negatief beoordelen vanwege het gemak waarmee ongemakkelijke ervaringen uit je geheugen opgehaald kunnen worden. Heb je drie of vier mislukte relaties achter de rug dan zal je bij een vijfde potentiële partner extreem wantrouwig zijn, zelfs wanneer die vijfde kandidaatgeliefde een heilige is.

Nog een neiging is het priming effect (ook gebruikt in Nederlands). In je favoriete restaurant kreeg je een slecht bereide maaltijd en je besluit niet meer terug te gaan, ook al had de chef kok, zonder jouw medeweten, gewoon een dag vrij. In een film draagt de held een T-shirt met een Nike embleem, je merkt het niet omdat je verdiept bent in de intrige. De volgende keer dat je gaat winkelen koop je een hoed met het Nike logo.

Een interessante neiging is het terugslag-effect. Wanneer dit in het spel is zal, bij confrontatie met een geloofwaardig tegenbewijs, de intensiteit van jouw overtuiging toenemen. Een oprecht Christelijke boer uit Wyoming vond op zijn veld het skelet van een dinosaurus; de meeste leden van zijn kerk zagen dit als bewijs voor het werk van de duivel en dat versterkte hun geloof dat de wereld vijf duizend jaar geleden werd geschapen. Het is vergelijkbaar met de neiging tot behoudsgezindheid, een neiging om de eigen mening onvoldoende te veranderen, na confrontatie met nieuw geloofwaardig bewijs. Deze twee neigingen worden veroorzaakt door *tamas*.

De tendens om verschillende conclusies te trekken uit dezelfde informatie, afhankelijk van hoe en door wie die informatie wordt voorgesteld, wordt framing effect genoemd. De empathie kloof is de neiging om de invloed of kracht van gevoelens te onderschatten, bij zichzelf en/of bij een ander. Een geloofsvooroordeel is de tendens om zichzelf als minder bevooroordeeld te zien dan anderen. De neiging om informatie te zoeken, te interpreteren, er op te focussen en te onthouden zo dat de eigen vooroordelen bevestigd worden, wordt bevestigings-drang genoemd.

Het Causale Lichaam kan onjuiste associaties maken: jij bent bijvoorbeeld een net en opgeruimd persoon en elke keer dat je in de kleedkamer van je slordige echtgenote komt krijg je negatieve gedachten over haar. Je neemt de rommel als een foute karaktereigenschap ook al heeft zij een innemende persoonlijkheid en ziet zij haar kamer niet als rommelig. Je hebt kritiek op haar wanneer zij haar sleutels even op de tafel legt terwijl ze nog iets ophaalt in haar kamer voordat ze naar kantoor vertrekt. Er bestaat echter helemaal geen verband tussen de sleutels en haar karakter.

Je wandelt op de straat en loopt een bekende voorbij; met gefronste wenkbrauwen, diep in gedachten verzonken ziet hij je niet. De gefronste wenkbrauwen associeer je met zijn gevoelens over jou, terwijl de frons in werkelijkheid verband houdt met de ruzie die hij net had met zijn baas. Als gevolg daarvan is jullie volgende ontmoeting lastig en gespannen.

Door zijn behoefte aan samenhang ziet het Causaal Lichaam verbanden waar er geen zijn. Bijvoorbeeld: Gisteravond had je ruzie met je echtgenote. Vanmorgen bij 't ontbijt liet ze de toast aanbranden. De toast verbrandde omdat ze een onverwachte telefoonoproep beantwoordde. Je werd kwaad en verzon er het verhaal bij dat ze niet van je houdt. Er is geen feitelijk verband tussen de verbrande toast en kwaadheid of liefde. Mocht dat wel zo zijn, dan zou verbrande toast bij iedereen kwaadheid opwekken. De

kwaadheid was in jou na ervaringen in het verleden, verbrande toast verschaft een gelegenheid om die te ontladen.

Zonder in detail te gaan volgen hier nog een aantal bijkomende functies van het Causaal Lichaam (uit Kahneman's onderzoek).

- 1 Het verbindt een gevoel van cognitief gemak met illusies van waarheid, aangename gevoelens en verminderde waakzaamheid (tamas),
- 2 Het negeert ambiguïteit en onderdrukt twijfel (tamas),
- 3 Het is geneigd te geloven en te bevestigen (tamas),
- 4 Het overdrijft emotionele samenhang (rajas),
- 5 Het focust op bestaand bewijs en negeert gebrek aan bewijs (tamas),
- 6 Het denkt meer dan nodig (rajas),
- 7 Het vervangt makkelijke vragen door moeilijkere (tamas),
- 8 Het geeft te veel gewicht aan "lage waarschijnlijkheden" (tamas),
- 9 Het reageert sterker op verlies dan op winst (tamas),
- 10 Het heeft geen overzicht: ziet problemen nauwelijks los van elkaar, met een bekrompen geest (tamas),
- 12 Het is geneigd de samenhang en de gevolgen van zijn ervaringen te overdrijven (rajas),
- 13 Het negeert/ontkent de onbepaaldheid van de resultaten van zijn acties (tamas),
- 14 Het ziet patronen waar er geen zijn (rajas),
- 15 Het denkt in stereotypes en categorieën (tamas).

Wikipedia vermeldt 90 besluit-vormende, geloofs- en gedragstendensen, 26 sociale tendensen en 47 geheugen-fouten en -neigingen! Het is duidelijk: er bestaan hindernissen in overvloed voor succesvol onderzoek. Tenslotte, en bemoedigend wat betreft zelf-onderzoek, is er ook een beetje goed nieuws: het Causaal Lichaam kan door Systeem 2 geprogrammeerd worden, of om Kahneman's uitspraak te gebruiken "reset Systeem 1 on the fly." Vanaf Hoofdstuk 8 volgt een opsomming van Vedanta's methodes voor herprogrammeren van het Causaal Lichaam.

Je kunt zien waarom het nodig is om een uiteenzetting over het Causaal Lichaam toe te voegen wanneer we spreken over onderzoekende/onderscheidende wijsheid, de waarheid scheiden van de schijn-waarheid. Zelf-onderzoek is een doelbewuste en verstandige functie van het Subtiele Lichaam. De essentie van onderzoek is een constante waakzaamheid onderhouden tegenover het intimiderend offensief van aanleg en neigingen die als een waterval uit het Causaal Lichaam op ons neerkomen. Als je je bewust wordt van een bepaalde neiging ben je op de goede weg om haar te neutraliseren. Maar zelf-onderzoek is "aan de slag gaan met deze neigingen" met de logica van de leringen, tot het Subtiele Lichaam niet langer projecteert en ontkent, of ten minste tot je bewust bent van hun invloed op je mind en je er niet langer reflexmatig op reageert. Het doel van Zelf-onderzoek is om je Subtiele Lichaam om te vormen tot een bedachtzaam en rationeel, geen impulsief of emotioneel, instrument. Niet onderzochte neigingen produceren cognitieve wanklanken, ofwel lijden.

Vragen & Antwoorden

1. Het woord "Maya" betekent "dat wat niet is". Het is de schepper van de wereld. Vanuit het standpunt van samsara is het niet mogelijk dat iets tegelijkertijd bestaat en niet bestaat. Wat betekent het dan als men zegt "Maya bestaat maar bestaat niet"?

Vanuit het non-duale standpunt van het zelf alleen, bestaan de wereld en de Schepper van de wereld niet. Non-dualiteit betekent dat realiteit "niet-twee" is dus kan er niet tegelijk een Schepper én Bewustzijn zijn. Je kan "bewustzijn" hebben **of** een "Schepper" wanneer de realiteit een dualiteit is maar niet wanneer realiteit non-duaal is. Dus als je de realiteit bekijkt vanuit het non-duale standpunt bestaat Maya niet. Maar, als je naar de realiteit kijkt vanuit een duaal standpunt, dan bestaat het wel, want het is onmogelijk om de ervaring van dualiteit die we allemaal hebben, te verklaren zonder de aanwezigheid van Maya. Maya maakt dus het onmogelijke mogelijk. Het is moeilijk te begrijpen omdat Maya en het zelf "zowel/als" zijn en niet "of/of".

2. Maya is ruwweg gelijk aan het beeld van God, de Schepper van de wereld. "Verblijft" Maya voorbij de wereld? Zo ja, waarom? Zo niet, waarom niet?

Het bestaat niet “voorbij” de wereld want de werkelijkheid is non-duaal. De wereld en het zelf zijn één. Het is in mij, bewustzijn, want realiteit is non-duaal. Er is dus geen andere plek waar het zou kunnen bestaan.

3. Yoga en andere spirituele filosofieën geloven dat Maya bewustzijn verbergt. Vedanta zegt dat bewustzijn niet verborgen wordt door Maya. Waarom?

Omdat er niets kan worden gekend tenzij bewustzijn aanwezig is. Als Maya aanwezig is, dan is bewustzijn aanwezig.

4. Er bestaan twee soorten “verandering”, echte verandering en schijnbare verandering. Geef van beide een voorbeeld. Welke soort verandering produceert Maya?

Melk die in kaas wordt omgezet is een “echte” verandering (parinama), melk in de vorm van kaas (vivarta parinama). Maya produceert een schijnbare verandering.

5. Elke ervaring is gewoon bewustzijn plus een gedachte. Yoga zegt “om bewustzijn te realiseren, moet je de gedachte wegnemen”. Vedanta gaat hier niet mee akkoord. Waarom?

Omdat door toedoen van Maya, bewustzijn en gedachte in verschillende “ordes” van dezelfde realiteit bestaan. Zij zijn niet strijdig met elkaar. Dus hoeven gedachten niet verwijderd te worden om vrijheid te bereiken.

6. Isvara/Maya creëert met de hulp van drie krachten. Welke zijn dat? Leg kort uit hoe ze werken.

Sattva, Rajas en Tamas. Sattva levert de kennis, de blauwdruk/het programma voor de schepping. Tamas levert materie, de substantie waaruit de objecten in de schepping zijn gevormd. Rajas voorziet in de energie om de materie te transformeren in vormen.

7. Hoe lang had Isvara/Maya nodig om de wereld te scheppen?

Geen tijd. De schepping ogenblikkelijk plaats.

8. Je kan Isvara's Fysieke lichaam (sthula sarira) en Zijn Subtiële Lichaam zien, maar Zijn Causale Lichaam kan je niet zien, noch ervaren. Waarom? Als het niet kan worden gezien, hoe wordt het dan gekend?

Omdat het de waarneming overstijgt. Het bestaat “in potentie”. Het wordt gekend door gevolgtrekking. Door zijn effecten te observeren, de subtiële en grove objecten, leiden we een oorzaak of bron af. Effecten bestaan niet zonder oorzaken.

9. De drie lichamen van Isvara en de drie lichamen van Jiva zijn inert. Waarom schijnen ze bewust en levend te zijn?

Omdat ze belicht worden door bewustzijn. Creatie is een combinatie van bewustzijn en materie.

10. Bevrijding is niet alleen kennis van het zelf, bewustzijn. Het is kennis omtrent bewustzijn en een andere factor en de relatie tot die factor. Wat is die factor en wat is hun onderlinge relatie, in één zin?

De factor is Maya/mithya, de objecten die zich tonen in bewustzijn. De objecten zijn mithya, schijnbaar echt, en zij zijn afhankelijk van bewustzijn, maar bewustzijn, werkelijkheid, bestaat onafhankelijk van hen.

11. Wat is Vedanta's definitie van bevrijding in deze context?

Het onderscheid maken tussen bewustzijn (satya) en de objecten die erin verschijnen (mithya).

12. Welke guna's verbergen bewustzijn voor ons en waarom?

Tamas en Rajas. Tamas legt een schaduw over het Subtiële Lichaam en voorkomt zo de reflectie van bewustzijn erin, en Rajas projecteert de objecten die wij voor realiteit aanzien.

13. Het zelf verwarren met de objecten die zich erin voordoen, wordt superimpositie genoemd. Waarom moeten wij ons daar niet schuldig over voelen?

Omdat het onbewust gebeurt. Maya is de oorzaak.

14. In het verhaal van de slang en het touw, illustreert de slang het idee dat creatie een projectie is, een product van onwetendheid. Waar staat de oude man voor?

Vedanta. Een methode voor zelf (slang) kennis.

15. Waarom zijn volgende uitspraken onwetendheid? “Ik denk. Ik voel. Ik deed.”

Omdat het "Ik"-bewustzijn vrij is van gedachten, gevoelens en acties.

16. Bewustzijn heeft geen mind. Wat is het dat denken mogelijk maakt?

Het Subtiele Lichaam.

17. Waarom ontwikkelde Isvara de twijfelfunctie voor het Subtiele Lichaam?

Omdat onze ervaringen "verschijningen" zijn. Zij lijken echt maar dat is niet zo. Daarom is het belangrijk om dat wat er gebeurt in vraag te stellen.

18. Het intellect lost twijfels op. Welke informatie gebruikt het daarvoor?

Interpretatie van voorbije ervaring, ofwel onze conditionering.

19. Vasana's zijn de zaden van onze acties uit het verleden. Welk effect hebben zij op het Subtiele Lichaam?

Zij richten het naar buiten, waardoor het zich vervormt in overeenstemming met water in de wereld gebeurt. Zij leiden tot gehechtheid en binden het individu aan de wereld.

20. Je relatieve aard wordt svadharma genoemd, de natuur van jouw zelf. Wat zijn de samenstellende componenten en wat stuurt het aan?

Het is samengesteld uit verschillende vasana-patronen die samskara's worden genoemd. Het regelt je gedrag, de rollen die je speelt en de manier waarop je reageert op de wereld.

21. Waarom is het belangrijk om jouw svadharma te volgen?

Als je het niet doet, is je mind voortdurend geagiteerd.

22. De kleine zelf dharma's bestaan in de context van een uitgebreid web van onpersoonlijke wetten en waarden. Wat gebeurt er als de individuele waarden verschillen van de waarden van het geheel (samanya dharma)?

Dat veroorzaakt lijden.

23. Wat is de ene waarde waarop alle andere waarden zijn gebaseerd en op welk principe is ze gebaseerd?

a) Niet-kwetsen. b) Non-dualiteit.

24. Universele waarden interpreteren vanuit het eigen programma (svadharma) wordt ethisch gedrag in elke situatie genoemd (visesa dharma). Waarom is dat vaak moeilijk?

Omdat mijn persoonlijke waarden vaak conflicteren met wat vereist is in een gegeven situatie.

25. Welke wet regelt de acties die door het dharmaveld worden aangeleverd en waarom is dat een bron van frustratie?

De wet van karma. Het is een bron van frustratie omdat hij resultaten levert die niet altijd harmoniëren met de resultaten die ik wil.

26. Waarom heeft het individu geen zeggenschap over de gedachten en gevoelens die in het Subtiele Lichaam verschijnen?

Zij worden geprogrammeerd door het Causale Lichaam waarover het geen directe bewuste controle heeft.

27. Waarom veroorzaakt de regelende aard van het Causaal Lichaam gewoonlijk een laag zelfbeeld?

Omdat het Subtiele Lichaam zich daardoor hulpeloos voelt, alsof het geen controle heeft over zijn lot.

28. Waarom is het Causaal Lichaam noodzakelijk?

Omdat het de enorme hoeveelheid gegevens die via de zintuigen door het Subtiele Lichaam stromen vereenvoudigt waardoor het makkelijker wordt om op het leven te reageren.

29. Noem een keerzijde van het vereenvoudigings-mechanisme van het Causaal Lichaam.

Het kan een gevoel voeden van overmoed, zelfgerechtvaardigde onoverwinnelijkheid, goedgelovigheid en fantasie.

30. Waarom is het Causaal Lichaam vijand van zelf onderzoek?

Omdat het veel neigingen produceert die de mind vertroebelen waardoor discriminatie moeilijk wordt.

31. Wat kan men doen om die tendensen/neigingen uit het Causaal Lichaam te verwijderen?

31. Het Subtiele Lichaam herprogrammeren.